

Satura rādītājs

Izmantotie saīsinājumi.....	11
Priekšvārds (<i>D.L.Lutere-Timmele</i>).....	13
VISPĀRĪGĀ DAĻA	17
Eiropas tiesības Latvijas tiesu praksē <i>Ievads Eiropas tiesībās</i> (<i>D.Eberts</i>)	19
I. Kāds ir šā ievada uzdevums?.....	19
II. Kas ir Eiropas tiesības?	22
1. Eiropas Kopien un Eiropas Savienības tiesības	23
2. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.....	26
III. Kur valsts tiesneši var saskarties ar Eiropas tiesībām?	28
IV. Kur var atrast Eiropas tiesisko regulējumu?	34
V. Svarīgi Eiropas tiesību pamatprincipi nacionālo tiesu praksē	35
1. Eiropas tiesību pārākums pār nacionālajām tiesībām	36
2. Eiropas tiesiskā regulējuma piemērošanas prioritāte	38
3. Visas valsts pārvaldes institūcijas ir saistītas ar Eiropas tiesībām.....	40
4. Ierobežota privātpersonu saistība.....	42
5. Diskriminācija pilsonības, dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes dēļ ir aizliegta	46
6. Savienības pilsoņu pamatbrīvību ierobežojumam jābūt samērīgam.....	47
VI. Eiropas tiesiskā regulējuma interpretācijas metodes	50
VII. Lietu risināšana Eiropas tiesību sistēmā, par piemēru ņemot pamatbrīvības	53
VIII. Direktīvu iedarbība	58
1. Kā direktīvas ir veidotas?.....	58
2. Kā direktīvas iedarbojas?.....	59
3. Kā direktīvas ir jāinterpretē?.....	61
IX. Valsts atbildība.....	62
1. Likumdevēja atbildība	62
2. Izpildvaras atbildība.....	66
3. Tiesu varas atbildība	68
4. Atbildība par valsts bezdarbību	73
X. Latvijas tiesnešu jaunie pienākumi pēc pievienošanās Eiropas Savienībai	77

Prejudiciālais nolēmums (I.Freja, D.L.Lutere-Timmele, N.Vasariņš)	78
I. Kāds ir prejudiciālā nolēmuma tiesvedības juridiskais pamats?	79
1. Kāds ir prejudiciālā nolēmuma tiesvedības regulējums Eiropas tiesībās?	79
2. Kāds ir prejudiciālā nolēmuma lūguma regulējums Latvijas tiesībās?	82
II. Vai vajag uzdot prejudiciālo jautājumu?	84
3. Kādēļ ir jāuzdod prejudiciālais jautājums?	84
4. Kas var būt prejudiciālā jautājuma priekšmets?	86
1) Pamata līgumi	86
2) Eiropas Kopienu iestāžu izdoti akti	87
3) Starptautiski nolīgumi	90
4) Eiropas Kopienu Tiesas kompetence interpretēt Kopienu aktu, kas izriet no dalībvalsts regulējuma	92
5. Cik ilgā laikā Eiropas Kopienu Tiesa sagatavo prejudiciālo nolēmumu un kas nosaka sagatavošanas ilgumu?	93
6. Kādos gadījumos Eiropas Kopienu Tiesa sniedz prejudiciālo nolēmumu saīsinātā termiņā?	96
1) Paātrinātais process	96
2) Steidzamības tiesvedība	97
7. Vai tiesvedības apturēšana prejudiciālā jautājuma uzdošanai neierobežo efektīvu tiesību aizsardzību?	99
8. Vai tiesai ir tiesības vai pienākums uzdot prejudiciālo jautājumu un kā noteikt, vai prejudiciālais jautājums Eiropas Kopienu Tiesai ir jāuzdod?	100
9. Ar kādiem apsvērumiem var attaisnot prejudiciālā jautājuma neuzdošanu?	103
10. Vai var uzdot prejudiciālo jautājumu lietā, kas ar kasācijas instances tiesas spriedumu nosūtīta jaunai izskatīšanai?	104
11. Kāda nozīme jāpiešķir pušu lūgumam tiesai uzdot Eiropas Kopienu Tiesai prejudiciālo jautājumu?	105
12. Cik aktīvai jābūt pašai tiesai, lai izlemtu, vai uzdot Eiropas Kopienu Tiesai prejudiciālo jautājumu?	108
13. Kādas sekas iestājas, ja prejudiciālo jautājumu Eiropas Kopienu Tiesai neuzdod?	109
14. Vai persona var prasīt zaudējumu atlīdzību, ja pēdējās instances tiesa, neuzdodot Eiropas Kopienu Tiesai prejudiciālo jautājumu, ir nepareizi piemērojusi Eiropas Kopienu tiesību normas un tādējādi radījusi šai personai zaudējumus?	111

III.	Kā uzdot prejudiciālo jautājumu?	114
	15. Kad un kurā procesa stadijā jāuzdod prejudiciālais jautājums?	114
	16. Kāda veida procesā var uzdot prejudiciālo jautājumu?	115
	17. Kas jānorāda lēmumā par prejudiciālā jautājuma uzdošanu?	117
	18. Kāpēc Eiropas Kopienu Tiesa mēdz pārformulēt tiesas uzdoto prejudiciālo jautājumu?	122
	19. Kādas kļūdas ir iespējamās, uzdodot prejudiciālo jautājumu, – kādi jautājumi ir nepieņemami?	123
	20. Kādas sekas rodas, ja lēmumu par prejudiciālā jautājuma uzdošanu pārsūdz un ja to atceļ? Vai jautājumu var atsaukt?	125
IV.	Kas ir pamata lietas dalībnieki un kas tos pārstāv prejudiciālajā tiesvedībā Eiropas Kopienu Tiesā?	128
	21. Kādi nosacījumi tiek izvirzīti, lai piedalītos prejudiciālajā tiesvedībā Eiropas Kopienu Tiesā?	129
	22. Kādas valodas lieto un kāda ir tiesāšanās izdevumu atlīdzināšanas kārtība?	130
	23. Kā noris tiesvedība prejudiciālo jautājumu lietās?	132
	24. Kā notiek procesuālo dokumentu iesniegšana un izsniegšana?	136
V.	Kādas ir prejudiciālā nolēmuma sekas?	137
	25. Kāda ir prejudiciālā nolēmuma iedarbība?	137
	26. Ko darīt, ja Eiropas Kopienu Tiesas nolēmuma piemērošana izskatāmajā lietā ir neskaidra?	141
	Informācijas avoti (I.Rūķe)	143
	SPECIFISKĀS JOMAS	147
	Ģimenes tiesības(D.Rone)	149
	Priekšvārds	149
I.	Ievads. Cik lielā mērā Eiropas Savienība regulē ģimenes tiesību jautājumus? Terminoloģija	149
II.	Tematiska atkāpe. Eiropas tiesiskā sadarbība civillietās. Regula Nr.1206/2001 un regula Nr.1348/2000	153
III.	Vēsturiska atkāpe – regula Nr.1347/2000. Ģimenes tiesību regulēšanas nepieciešamība	154
IV.	Briseles I regula – regula Nr.44/2001	154
	1. Regulas darbības joma	156

2.	Piekritības normas.....	158
2.1.	Regulas normu prioritāte	158
2.2.	Vispārējā, īpašā un izņēmuma jurisdikcija	160
2.3.	Alternatīvā jurisdikcija un jurisdikcijas atlikšana.....	160
2.4.	Spriedumu atzīšana un izpildīšana	162
3.	Domicila un pilsonības nozīme.....	164
4.	Jautājumu uzdošana Eiropas Kopienu Tiesai.....	167
5.	Valsts pret privātpersonu Briseles I regulas izpratnē.....	168
V.	Lugāno konvencija un Briseles konvencija	170
VI.	Briseles IIa regula – regula Nr.2201/2003.....	171
1.	Piemērošanas joma	173
2.	Regulas mērķis.....	174
3.	Piemērošanas joma	176
4.	Terminoloģija	177
5.	178Nolēmumi, uz kuriem attiecas Briseles IIa regula	178
6.	Piekritība.....	179
7.	Pagaidu un aizsardzības pasākumi.....	181
8.	Noteikumi par bērna nolaupīšanu	181
VII.	Alternatīva strīdu risināšana	185
	Konkurences tiesības (D.Pāvila, J.Jerņeva)	187
I.	Ievads	187
1.	Konkurences politika, tās mērķi un uzdevumi.....	188
2.	Konkrētā tirgus noteikšana	189
2.1.	Konkrētais preces tirgus	189
2.1.1.	Eiropas Kopienu tiesības	190
(a)	Pieprasījuma aizstājamība	191
(b)	Piedāvājuma aizstājamība	191
2.1.2.	Latvijas tiesības	192
2.2.	Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus	193
2.2.1.	Eiropas Kopienu tiesības	194
2.2.2.	Latvijas tiesības	195
3.	Barjeras ienākšanai tirgū.....	196
4.	Tirgus dalībnieki.....	196
4.1.	Vairāki uzņēmumi kā viens tirgus dalībnieks jeb ekonomiskās vienības doktrīna.....	196
4.2.	Latvijas tiesības	199
5.	Konkrētā tirgus analīze	200

II.	Aizliegtās vienošanās. Ievads	200
1.	Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.pants	200
1.1.	Vienošanās starp uzņēmumiem	201
1.1.1.	Uzņēmumi	202
1.1.2.	Vienošanās.....	203
(a)	Vienošanās jēdziens	203
(b)	Vienošanās un vienpusējā rīcība.....	204
1.1.3.	Latvijas tiesības	206
1.2.	Ietekme uz tirdzniecību starp dalībvalstīm.....	208
1.3.	Spēkā neesamība	209
1.4.	Mērķis vai sekas – konkurences ierobežošana	209
2.	<i>De minimis</i>	210
3.	Atbrīvojumi no Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.panta aizlieguma	211
3.1.	Preču ražošanas vai izplatīšanas uzlabošana, tehniskā vai ekonomiskā progresa veicināšana.....	212
3.2.	Patērētāju labums	213
3.3.	Ierobežojumam jābūt nepieciešamam	213
3.4.	Vienošanās nedrīkst likvidēt konkurenci.....	214
3.5.	Grupveida atbrīvojumi	214
3.6.	Latvijas tiesības	214
4.	Horizontālās un vertikālās vienošanās	216
III.	Horizontālās vienošanās	216
1.	Eiropas Kopienas tiesības	216
1.1.	Horizontālās vienošanās, uz kurām gandrīz vienmēr attiecas Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.panta 1.punkts	217
1.2.	Iecietības politika	219
1.3.	Atbrīvojumi no Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.panta aizlieguma.....	220
2.	Latvijas tiesības	221
IV.	Vertikālās vienošanās	223
1.	Eiropas Kopienas tiesības	223
1.1.	Vertikālās vienošanās, kas pakļautas Eiropas Kopienas konkurences tiesību regulējumam	223
1.2.	Vertikālo vienošanos definīcija	224
1.3.	Vertikālo vienošanos ietekme uz konkurenci.....	225
1.4.	Grupveida atbrīvojums no aizlieguma.....	226
2.	Latvijas tiesības	227

V.	Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.....	229
1.	Eiropas Kopienas tiesības	229
1.1.	Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 82.pants	229
1.2.	Darbības, kas jāveic, piemērojot Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 82.pantu	230
1.2.1.	Dominējošais stāvoklis	230
1.2.2.	Kolektīvais dominējošais stāvoklis.....	233
1.2.3.	Kopējais tirgus vai būtiska tā daļa	234
1.2.4.	Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.....	235
1.2.5.	Objektīvs pamatojums	239
2.	Latvijas tiesības	239
VI.	Tirgus dalībnieku apvienošanās kontrole	241
1.	Tirgus dalībnieku apvienošanās kontrole – ievads.....	241
1.1.	Apvienošanās kontroles mērķis	241
1.2.	EK Apvienošanās regula	243
1.2.1.	Apvienošanās definīcija.....	243
1.2.2.	Apvienošanās kontroles kritēriji	244
1.2.3.	Aizliegtās apvienošanās.....	246
2.	Horizontālās apvienošanās.....	247
2.1.	Horizontālo apvienošanās izvērtēšanas soļi	247
2.2.	Tirgus daļas un tirgus koncentrācijas līmenis.....	248
2.3.	Negatīva ietekme uz konkurenci	249
2.3.1.	Būtiska nekoordinēta ietekme uz konkurenci.....	249
2.3.2.	Būtiska koordinēta ietekme uz konkurenci.....	251
2.4.	Apstākļi, kas atsvēr apvienošanās negatīvu ietekmi uz konkurenci	251
3.	Vertikālās apvienošanās.....	253
3.1.	Vertikālās apvienošanās jēdziens	253
3.2.	Tirgus daļas un tirgus koncentrācijas līmenis.....	254
3.3.	Negatīva ietekme uz konkurenci	255
4.	Konglomerāta apvienošanās	256
4.1.	Konglomerāta apvienošanās jēdziens.....	256
4.2.	Tirgus daļas un tirgus koncentrācijas līmenis.....	256
4.3.	Negatīva ietekme uz konkurenci	256
5.	Ierobežojumi, kas ir tieši saistīti un nepieciešami apvienošanās īstenošanai	258
5.1.	Noteikumi par nekonkurēšanu.....	259
5.2.	Licenču vienošanās.....	261
5.3.	Pirkuma un piegādes saistības	261

6.	Latvijas tiesības	263
6.1.	Pienākums sniegt ziņojumu Konkurences padomei par tirgus dalībnieku apvienošanu.....	263
6.1.1.	Tirgus dalībnieku apvienošanās.....	263
6.1.2.	Apvienošanās veidi.....	264
6.1.3.	Apvienošanās kritēriji.....	265
6.1.4.	Ziņojuma par apvienošanu iesniegšanas brīdis un lietas izskatīšana	266
6.1.5.	Atbildība par Konkurences likuma 15.panta noteikumu neievērošanu	267
6.2.	Konkurences padomes lēmumi lietās par tirgus dalībnieku apvienošanu.....	267
6.2.1.	<i>SUOMEN POSTI OYJ</i> un akciju sabiedrības "Nacionālais maksājumu centrs" apvienošanās	268
6.2.2.	<i>Telia AB</i> un <i>Sonera Corporation</i> apvienošanās.....	268
6.2.3.	"Latvijas Mobilais Telefons" SIA un SIA "ZetCOM" apvienošanās.....	269
VII.	Procedūras	270
1.	Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81. un 82.pants un Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālās konkurences tiesības	270
1.1.	Principi	271
1.2.	Pierādīšanas pienākums.....	272
2.	Pilnvaras	272
2.1.	Eiropas Komisijas pilnvaras	272
2.2.	Sadarbība ar nacionālajām konkurences institūcijām un tiesām	274
3.	Civiltiesiskā atbildība	275
VIII.	Ieteicamā literatūra	279
	Eiropas Savienības nodokļu sistēma (K.Jarve)	280
I.	Pievienotās vērtības nodoklis	280
1.	Eiropas Kopienas Tiesas nolēmumi saistībā ar pievienotās vērtības nodokli	284
2.	Pievienotās vērtības nodokļa atmaksāšana konkrētā ES dalībvalstī neregistrētiem nodokļu maksātājiem.....	294
II.	Muita	302

III. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	304
1. Kopēja nodokļu sistēma mātes uzņēmumiem un meitas uzņēmumiem.....	306
2. Uzņēmumu apvienošana, sadalīšana un aktīvu ieguldījumi.....	308
3. Procentu un autoratlīdzības maksājumi starp asociētajiem (saistītajiem) uzņēmumiem.....	309
4. Eiropas Kopienu Tiesas lēmumi	312
IV. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis.....	317
1. Uzkrājumi	317
2. Nodokļi par fizisko personu saņemtajām dividendēm	318
V. Sociālās apdrošināšanas iemaksas	319
VI. Elektroenerģijas nodoklis	323
VII. Akcīzes nodoklis	323
Tiesību aktu rādītājs, <i>uz kuriem grāmatā dotas atsauces</i>	327
Judikatūras un tiesu prakses rādītājs, <i>uz kuru grāmatā dotas atsauces</i>	347
Citu avotu rādītājs, <i>uz kuriem grāmatā dotas atsauces</i>	392

Izmantotie saīsinājumi

ACCA	Profesionālo sertificēto grāmatvežu asociācija (<i>Association of Chartered Certified Accountants</i>)
APL	Administratīvā procesa likums
BGB	Vācijas Civillikums (<i>Bürgerliches Gesetzbuch</i>)
CMLR	<i>Common Market Law Reports (legal journal)</i>
CL	Civillikums
CPL	Civilprocesa likums
EAEK	Eiropas Atomenerģijas kopiena (<i>European Atomic Energy Community, EAEC</i>)
EAEK līgums (arī: Euratom)	Eiropas Atomenerģijas kopienas līgums (<i>The Treaty establishing the European Atomic Energy Community, EAEC – Euratom</i>)
EBTA	Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācija (<i>European Free Trade Association, EFTA</i>)
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa (<i>European Court of Human Rights, ECHR</i>)
ECR	<i>European Court Reports</i>
EDSO	Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (<i>Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE</i>)
EEK	Eiropas Ekonomikas kopiena (<i>European Economic Community, EEC</i>)
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona (<i>European Economic Area, EEA</i>)
EK	Eiropas Kopiena (<i>European Community, EC</i>)
EKL	Eiropas Kopienas dibināšanas līgums (<i>The Treaty establishing the European Community – The Treaty of Rome, TEC</i>)
EKT	Eiropas Kopienu Tiesa (<i>Court of Justice of European Communities, ECJ Curia</i>)

Izmantotie saīsinājumi

EOTK	Eiropas Ogļu un tērauda kopiena (<i>European Coal and Steel Community, ECST</i>)
ES	Eiropas Savienība (<i>European Union, EU</i>)
HHI	Herfindāla-Hiršmaņa indekss
KĀDP	Kopējā ārējā un drošības politika (<i>Common Foreign and Security Policy, CFSP</i>)
KPL	Kriminālprocesa likums
Krājums	Eiropas Kopienas Tiesas un Pirmās instances tiesas judikatūras krājums (latviešu valodā pēc 2004.gada 1.maija)
LES	Līgums par Eiropas Savienību jeb Māstrihtas līgums (<i>The Treaty on European Union – The Maastricht Treaty, TEU</i>)
Lisabonas līgums	Lisabonas Līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (<i>The Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community – The Treaty of Lisbon</i>)
LNKA	Latvijas Nodokļu konsultantu asociācija
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD</i>)
OV	Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis (latviešu valodā no 2005.gada) (<i>Official Journal of the European Union, OJ</i>)
OV C	OV sērija "informācija, provizoriski tiesību akti un paziņojumi" (no 1968.gada; daļa C sērijā iekļautie dokumenti tiek publicēti tikai elektroniski)
OV L	OV sērija "likumdošana" (no 1968.gada)
PIT	Pirmās instances tiesa (<i>The Court of First Instance</i>)
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
ZAB	zvērinātu advokātu birojs

Dace Līga Lutere-Timmele,
VFR un LR reģ. zvērināta advokāte,
Eiropas tiesību maģistre (EIPA *Luxembourg/Université Nancy*),
zinātniskā redaktore un projekta vadītāja

Priekšvārds

Izdevums, kuru Jūs pašlaik turat rokās, ir tapis ar Vācu starptautiskās juridiskās sadarbības fonda (*Deutsche Stiftung für Internationale Rechtliche Zusammenarbeit e.V.*, Bonnā) un Latvijas Tieslietu ministrijas atbalstu Eiropas *Twining* projekta "LV/2004/JH/02 – Dispute Resolution Systems and Provision of Training for Legal Practitioners" ietvaros.

Šis rokasgrāmatas pirmais izdevums tika izdots Latvijas tiesnešu vajadzībām. Otrais izdevums ir būtiski papildināts un aktualizēts ar pēdējiem grozījumiem likumdošanā un ir paredzēts visiem praktizējošiem juristiem. Pirmsākumi šādas rokasgrāmatas tapšanā Latvijā ir meklējami vācu juridiskajā literatūrā. 2002.gadā Vācijā iznāca pirmā šāda veida rokasgrāmata par Eiropas ietekmi uz Vācijas administratīvajām tiesībām, kuru vācu tiesneši bija uzrakstījuši saviem kolēģiem, lai viņiem rastos plašāks priekšstats par Eiropas Kopienu tiesību ietekmi uz nacionālo likumdošanu. Tai 2005.gadā sekoja vēl viena rokasgrāmata par Eiropas ietekmi uz Vācijas civilajām tiesībām. Konceptija vispirms tika pārcelta uz tiesnešu mācību projektu Ungārijā, kur tiesneši ir sagatavojuši saviem kolēģiem apjomīgu izdevumu par Eiropas ietekmi uz Ungārijas tiesībām. Vācu starptautiskās juridiskās sadarbības fonda pozitīvā pieredze Ungārijā iedrošināja arī Latvijas juristus uzņemties šo darbu – izskaidrot saviem kolēģiem Eiropas Kopienu tiesību būtību un to tiešo vai netiešo iedarbību uz Latvijas materiālo un procesuālo tiesību jomām. Darba grupas mērķis bija radīt izdevumu, kas praktizējošiem juristiem konkrētā un ikdienas darbā piemērotā veidā izskaidrotu kopsakarības, kas rodas starp Eiropas Kopienu tiesību aktiem vai Eiropas Kopienu Tiesas judikatūru un Latvijas spēkā esošajiem likumiem un Ministra kabineta noteikumiem un to iztulkošanu. Tā darba grupas locekļi līdztekus vispārīgām tēmām izvēlējās jomas, kas šobrīd ir visaktuālākās, – Eiropas ģimenes tiesības, Eiropas konkurences tiesības un Eiropas nodokļu tiesības. Projekta termiņi zināmā mērā ierobežoja autoru kolektīva darbu, bet, domājot par nākotni (un ja būtu attiecīgs pieprasījums), šo tēmu sarakstu noteikti varētu vēl papildināt ar

Priekšvārds

Eiropas tiesisko sadarbību civillietās, komercietās un krimināllietās – ar jomu, kurā Eiropas likumdevēja darbība šobrīd ir īpaši ražīga –, vai arī ar specifiskiem tiesību jautājumiem patērētāju tiesību aizsardzības, darba tiesību, (sociālās) apdrošināšanas tiesību, būvniecības, vides aizsardzības, publisko iepirkumu u.c. jomās.

Raksts "**Ievads Eiropas tiesībās**" sniedz pārskatu par principiālo Eiropas Kopienu tiesību būtību un specifiku, ikdienas piemērošanas problēmām, iztulkošanas metodēm un iespējamo tiesu varas atbildību, kura var iestāties, tiesnešiem neievērojot Eiropas Kopienu Tiesas judikatūru un Eiropas Kopienu tiesību principus. Dr.iur. Donāts Eberts (*Donat Ebert*) ievaddaļā ir mēģinājis lasītājam paskaidrot, ka jebkurā šķietami nacionālā noteikumā var izpausties kāds Eiropas Kopienu tiesību princips vai noteikums, vai pat tā pārkāpums, lai arī netiktu dotas īpašas informatīvās atsauces attiecīgā likuma vai noteikuma teksta beigās. Ja, izlasot šo rokasgrāmatu, jums radīsies vairāk jautājumu nekā atbilžu, mēs savu mērķi būsīm sasnieguši, – dot stimulu praktizējošam juristam pašam izvirzīt jautājumus un pašam meklēt atbildes Eiropas Kopienu tiesību sistēmā.

Autoru kolektīvs rakstā "**Prejudiciālais nolēmums**" konkrētīzē šo pamatdomu, dodot ieteikumus par to, kādos gadījumos un apstākļos būtu ieteicams vai pat būtu pienākums neskaidrību gadījumā uzdot Eiropas Kopienu Tiesai prejudiciālo jautājumu. Apzinot 2006.gadā iznākušo Tieslietu ministrijas bukletu "Prejudiciāls jautājums Eiropas Kopienu Tiesai", autoru kolektīvs pietuvinājās šai tēmai selektīvi padziļinātā veidā un sniedz informāciju jautājumaatbilžu formātā.

Nevar uzdot nevienu jautājumu, ja nav pieejama nepieciešamā papildu informācija. Tāpēc tiesneses Ilonas Rūķes raksts "**Informācijas avoti**" apkopo visfundamentālākās datu bāzes Eiropas Savienību informācijas sistēmā, lai lasītāji varētu ātri un viegli izmantot tīmekļa navigācijas līdzekļus.

Izmantojot Eiropas Savienības fundamentālās pamatbrīvības un darba ņēmēju pārvietošanās brīvību, arvien vairāk Latvijas pilsoņu dodas uz citām Savienības valstīm, tur apprecas, un tur arvien vairāk dzimst Latvijas pilsoņu bērnu. Eiropas Kopienu tiesību kontekstā tādos gadījumos varētu rasties dažādi sarežģījumi, kuri saistīti ar pārrobežu aspektu, tie varētu rasties vai nu sakarā ar bērnu nolaupīšanu, vai arī ar abu laulāto vēlmi šķīrties, – un tad izvirzās problēma: uz kādiem procesuālajiem un materiālajiem noteikumiem balstīties un kurā valstī jautājumu risināt?

Rakstā "**Eiropas ģimenes tiesības**" autore, zv. advokāte Dana Rone, mēģina dot atbildes no praktizējoša latviešu jurista viedokļa un vērš uzmanību uz *forum-shopping* un līdzīgām parādībām.

Rakstā "**Eiropas konkurences tiesības**" iztirzātais jautājums ir cieši saistīts ar tēmu par uzņēmēju darbību kopējā tirgū, un tas var kļūt aktuāls Eiropas mērogā, pat ja viena uzņēmuma dominējošais stāvoklis konkrētajā tirgū tikai un vienīgi izpaužas Latvijas teritorijā. Arī vietējo konkurences uzraudzību iestāžu izpratne par konkurences tiesību jēdzienu iztulkošanu var stipri atšķirties no Eiropas Kopienu Tiesas izpratnes. Šādā veidā konkurences tiesību raksta autores Debora Pāvila un Jūlija Jerņeva pretstata Eiropas un Latvijas konkurences tiesību pieeju konkurences izkropļošanas gadījumiem, norādot uz piemērošanas kritērijiem un daļēji atšķirīgo pieeju Latvijā. Autores pievēršas arī apvienošanās darījumu specifiskajām problēmām.

Tāpat arī raksts "**Eiropas nodokļu tiesības**" ieņem īpašu vietu uzņēmēju darbības kontekstā. Autore Kristīne Jarve tajā atspoguļo Eiropas tiesību pamatnoteikumus attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli, uzņēmumu ienākuma nodokli, kopējo nodokļu sistēmu mātes un meitas uzņēmumos un uz uzņēmumu apvienošanās un sadalīšanos, kā arī attiecībā uz muitas tiesībām. Rakstā ir ietverts ekskurss jautājumā par iedzīvotāju ienākuma nodokli un Eiropas Kopienu Tiesas judikatūru nodokļu tiesību jomā.

Vēlos izteikt pateicību Eiropas Komisijai, Vācu starptautiskās juridiskās sadarbības fondam un Latvijas Tieslietu ministrijai par finansiālo atbalstu un valsts akciju sabiedrībai "Tiesu namu aģentūra" par projekta ietvaros iesaistīto darbinieku sniegto palīdzību. Īpaši gribu pateikties mūsu Eiropas Savienības tiesību speciālistiem, rakstu autoriem: vācu zv. advokātam Dr.iur. Donātam Ebertam (*Donat Ebert*) Budapeštā, maniem kolēģiem darba tapšanā: Eiropas Kopienu Tiesas tiesneša Dr.h.c., Ass.iur. Egila Levita palīdzībai Mg.iur. (*Université Paris I Panthéon-Sorbonne*) Ievai Freijai un šīs tiesas juristam lingvistam, Eiropas tiesību maģistram (*European Institute of Public Administration, Luxembourg, Université Nancy*) Normundam Vasariņam Luksemburgā, Aizkraukles rajona tiesas priekšsēdētājam Ilonai Rūķei, zv. advokātei Danai Ronei, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorantei, Mg.iur. (Oksfordas Universitāte) Deborahai Pāvilai un LL.M. (*College of Europe, Bruge*) maģistrei Jūlijai Jerņevai, abas ir ZAB "Sorainen" juristes, kā arī SIA "Ernst&Young Baltic" vecākajai projektu vadītājai, ACCA DipIFR, LNKA biedrei Kristīnei Jarvei par lielo ieguldījumu šās publikācijas tapšanā.

Priekšvārds

Visi autori savos rakstos ir centušies sintezēt publikācijas par Eiropas Savienības tiesībām un Latvijas tiesību mācību grāmatas un komentārus – manuprāt, viņiem šī "jaunrade" ir labi izdevusies.

Pierādīsim, ka "Latvija vairs nav nepieredzējusi jaunpienācēja Eiropas Savienībā".¹

---

¹ Bijušā ārlietu ministra Arta Pabriņa ziņojums Eiropas lietu komisijas 2006.gada 15.februāra sēdē // *Eiropas ziņas*, 2006. 16.febr., Nr.278.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Dr. iur. **Donāts Eberts**
(*Donat Ebert*)

Eiropas tiesības Latvijas tiesu praksē*

Ievads Eiropas tiesībās

I. Kāds ir šā ievada uzdevums?

Šā ievada uzdevums ir mērķgrupai, proti, Latvijas tiesnešiem, sniegt saprotamu, skaidrojošu ieskatu Eiropas tiesību iedarbības veidos, mehānismos, problemātikā, risinājumos un iespējās. Šis ieskats nepretendē uz zinātniska līmeņa darbu, tādēļ tajā pilnībā netiek doti citāti, izņemot Eiropas Kopienų Tiesas (turpmāk – EKT) spriedumus.¹ Šajā ievadā ir svarīgi dot nevis pēc iespējas dziļāku, bet gan pēc iespējas uzskatāmāku, saprotamāku, kā arī, iespējams un cerams, izklaidējošu Eiropas tiesiskā regulējuma pamatiezīmju atainojumu. Šādas pieejas pamatā ir autora gūtā pieredze, ka parasti labākie referāti par Eiropas tiesībām ir tie referāti, kuru mērķis ir parādīt kopsakarības, izskaidrot kontekstu un, galvenais, tie, kuri ir cieši saistīti ar praksi. Praktiķis, vienalga, vai tas ir advokāts, kā šajā gadījumā šā referāta autors, vai arī tiesnesis, kā šajā gadījumā lasītāji, kuriem ir sagatavots šis teksts, vēlas uzzināt lietas, ko viņš tieši varēs izmantot savā ikdienas darbā. Tādēļ šajā darbā tiks mēģināts to arī realizēt, tātad sniegt lasītājam informāciju, kas viņam palīdzēs ikdienas darbā. Tomēr tajā pašā laikā šā referāta mērķis ir arī sniegt tiesnešiem norādes, kā pašiem turpmāk dažādās situācijās rast risinājumus. Šajā referātā netiks dota atbilde uz katru atsevišķu problēmu vai dots to risinājums. Tas arī būtu vēltīgs mēģinājums – Eiropas tiesības ir nacionālas tiesības, sarežģītās problēmas radīsies tieši nacionālajā tiesiskajā regulējumā. Ārvalstu jurists var šeit palīdzēt ļoti nosacīti.

Eiropas tiesiskajā regulējumā slēpjas risks, ka ļoti ātri var iestigt detaļās, nesaredzot un nesaprotot visas šās matērijas lielākās aprises. Tādēļ vienmēr, pirms iedziļināties detaļās, būtu jānoskaidro atsevišķi pamatjautājumi. Sākotnēji Eiropas tiesības raksturoja centieni apvienot mūsu kontinentu, veicinot valstu ekonomisko saaugšanu un tādā veidā mazinot

---

* Rakstā saglabāta pirmā izdevuma redakcija (Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2007).

¹ Turpmāk tekstā EKT spriedumi citēti, norādot sprieduma pieņemšanas datumu, attiecīgās lietas numuru, puses un publikāciju.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

---

jaunu karadarbību iespēju starp tautām. Pēc tam, kad visi politiskās un militārās integrācijas mēģinājumi cieta neveiksmi, tomēr vienlaikus, 1950.gada 4.novembrī pieņemot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju,² vismaz Eiropas Rietumu daļā tika radīti un noteikti minimāli standarti, lai novērstu jaunas vardarbīgas darbības, šī pieeja bija tas mazākais kopsaucējs, par ko valstis pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados spēja savstarpēji vienoties. Tātad Eiropas Kopiena, kas vēl līdz 1993.gada 1.novembrim tika dēvēta par Eiropas Ekonomikas kopienu, būtībā bija kopiena, kas bija orientēta uz ekonomisko apvienošanās. Tikai paplašinot integrācijas pieeju un minētajā datumā atsakoties no viena vienīga galvenā punkta, proti, ekonomiskās sadarbības, radās no šā brīža par Eiropas Savienību sauktās kopienas divi papildu pīlāri, proti, Kopējā ārējā un drošības politika (KĀDP) un policijas un tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās.

Arī šodien, tieši tāpat kā agrāk, runa galvenokārt ir par miermīlīgu Eiropas tautu sadzīvošanu kopējā tirgū, kurā ir jāvalda brīvībai, drošībai un labklājībai. Galvenā uzmanība šeit vēl joprojām tiek pievērsta Kopējā tirgus īstenošanai. Tas nozīmē, ka ir jābūt likvidētiem vai ir jālikvidē visi tie šķēršļi, kas, piemēram, liegtu latvietim no Rīgas piegādāt preces uz Lisabonu vai arī tur strādāt, vai nodibināt savu uzņēmumu, vai piedāvāt savus pakalpojumus tieši tāpat, kā viņš to varētu darīt savā valstī. Šo Eiropas tiesību ekonomisko kodolu nekādā ziņā nedrīkst aizmirst, uzsākot piemērot Eiropas tiesisko regulējumu.

Vēl viens stereotips ir saistīts ar ES radītajām, it kā milzīgajām, izmaksām. Arī tā pamatā ir maldīga informācija. Saskaņā ar izplatītu noapaļotu aprēķinu ES institūciju, tātad visu savienības administrācijas, izdevumu uzturēšana vienam tās pilsonim gadā izmaksā 2,50 eiro, tik, cik maksā viena – Briselē izdzerta – tase kafijas. Šis aprēķins, protams, ir ļoti izskaistināts, jo tā pamatā ir kopējais pilsoņu, nevis, piemēram, nodokļu maksātāju, skaits, un vērā ir ņemtas tikai ES institūciju darba radītās izmaksas. Tomēr arī precīzāki statistiskie dati parāda līdzīgu ainu – 2003.gadā Vācijas kā lielākās neto maksājumu veicējas katra nodokļu maksātāja piensums kopējā ES budžetā, kas ir aptuveni 95 miljardi eiro, bija 678,32 eiro. Tā ir summa, ko Vācijas nodokļu maksātājs caurmērā gadā efektīvi maksā ES. Tam pretī stāv milzīgs skaits uzņēmumu un līdz ar to arī

---

² Latvijā spēkā no 1997.gada 27.jūnija (Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūn., Nr.143). No 1998.gada 1.novembra spēkā jaunā redakcijā. Konsolidēto tekstu sk. ECT mājaslapā:
<http://www.echr.coe.int/Convention/webConvenLAT.pdf>.

darbavietu, kas dzīvo no eksporta un līdz ar to nepastarpināti gūst labumu no kopējā tirgus priekšrocībām, proti, tas nodrošina to eksistenci. Nemaz nerunājot par tiem daudzajiem uzņēmumiem, kas tieši no ES saņem subsīdijas.

Tāpat arī kritika par tā saukto Briseles mašīnēriju, kurā pārāk daudzi cilvēki pārāk daudz pelnot un viņiem esot pārāk daudz varas, nebūt netrāpa mērķī – ES institūcijās, tātad Eiropas Komisijā, EKT, Eiropas Centrālajā bankā utt. šobrīd strādā aptuveni 28 000 ierēdņu. Salīdzinājumam – Vācijas pilsētā Ķelnē ar 1,02 miljoniem iedzīvotāju kopā ir 22 276 darbinieki. Vēl ir jānorāda uz to, ka šie darbinieki parasti ir augsti kvalificēti, vairākas valodas pārvaldoši speciālisti, kas pilda ļoti sarežģītus uzdevumus – vienlaikus trīs dažādās valodās. Katrs stereotips pret Eiropas Savienību atspēkojas pats par sevi tad, ja sāk sīkāk nodarboties ar šo matēriju, tomēr tikai tad, ja to dara pamatīgi, nevis skrejlapu līmenī.

Eiropas tiesības ir fascinējoša matērija, ja tai atvērti tuvojas bez jebkādiem stereotipiem. Šā ievada mērķis ir atvieglot šādu tuvošanos, atainojot tos Eiropas tiesiskā regulējuma pamatjautājumus, kas būtu jāizprot pirms detalizētākas šīs vielas aplūkošanas, kura attiecīgi sekos pēc šā ievadmateriāla. Šeit ir jāatbild uz jautājumiem, kas daudzās mācību grāmatās netiek aplūkoti. Šā ievada mērķauditorija ir Latvijas tiesnesis, kas vēlas gūt informāciju gadījumam, ja viņš savā praksē saskartos ar lietu, kas saistīta ar Eiropas tiesisko regulējumu, vai pat šāda lieta jau atrodas uz viņa rakstāmgalda. Šādā gadījumā ir ļoti svarīgi zināt, kādai ir jābūt sākotnējai pieejai, kur ir jāmeklē un kur var meklēt informāciju, un visbeidzot, protams, kā rīkoties, ja nevar rast risinājumu. Tajā pašā laikā svarīgi ir arī zināt, ka ir jāpūlas meklēt un, pēc iespējas, arī atrast risinājumu. Mums ir jāapzinās, ka šī Eiropa, kā tā īstenojas Eiropas Savienībā, ir domāta mums visiem. Katram pilsonim ir tiesības pieprasīt, lai viņa tiesības realizētos. Tomēr tas tā nebūs, ja praktiski – un, pirmām kārtām, tas nozīmē: valstu tiesneši – nepiemēros Eiropas tiesības. Šajā sakarā nekad nebūs par daudz izcelt vienu būtisku aspektu – Eiropas tiesībās garantētā tiesību aizsardzība parasti neparedz to, ka kāds indivīds, vienalga, vai tā ir juridiska vai fiziska persona, var tieši vērsties Eiropas Kopienu Tiesā. To darīt viņš tiesīgs ir tikai tad, ja viņu tieši ir skāris vai aizskāris kāds Eiropas tiesību pasākums vai tiesību norma, un arī tad tas ir iespējams, esot ļoti šauriem priekšnosacījumiem. Tomēr tas drīzāk ir izņēmums. Visos pārējos gadījumos kādas personas lieta Luksemburgā nonāk tikai tad, ja nacionālais tiesnesis vēšas Eiropas Kopienu Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Ja nacionālie tiesneši neizmanto šo savu kompetenci vai arī tie nepiemēro Eiropas tiesības, personām attiecīgi tiek liegtas viņu tiesības. Tas tā nedrīkst

VISPĀRĪGĀ DAĻA

---

notikt. Taču gadījumā, ja tas tomēr notiek, kopš 2003.gada 30.septembra spriedumā *Köbler*³ lietā ir atrodamas pretlīdzeklis, proti, valsts atbildība par tās tiesnešiem. Kopš sprieduma *Köbler* lietā (vairāk par to sk. IX nodaļas 3.sadaļu) Eiropā spēkā ir šāds pamatprincips – ja valsts tiesneši pārkāpj savas no Eiropas tiesiskā regulējuma izrietošās saistības, t.i., arī tad, ja tie nepiemēro Eiropas tiesības, viņi šāda pārkāpuma acīmredzamības gadījumā valstij rada pienākumu atbildēt par savu tiesu darbību. Šeit, protams, spēkā ir tas, ka nezināšana neatbrīvo no atbildības, tieši otrādi – Eiropas tiesību nezināšana ir atbildības standarta gadījums. Aiztaupiet sev un savai valstij nepatīkamus brīžus, kad tiktu konstatēts, ka Latvijas tiesneši acīmredzami ir pārkāpuši vai būtiski nav pārzinājuši Eiropas tiesisko regulējumu.

II. Kas ir Eiropas tiesības?

Eiropas tiesības ir dažādu tiesību jomu un tiesiskā regulējuma priekšmetu virsējdziedis. Parasti izšķir Eiropas tiesības šā jēdziena šaurākā nozīmē un Eiropas tiesības jēdziena plašākā izpratnē. Eiropas tiesības šā jēdziena šaurākajā nozīmē apzīmē Eiropas Kopienu tiesības, tātad Eiropas Ogļu un tērauda kopienas (EOTK, 1952.gada 23.jūlijā tā tika slēgta uz piecdesmit gadiem, un līdz ar to 2002.gada 23.jūlijā beidzās tās līguma termiņš), Eiropas Kopienas (EK, agrāk – Eiropas Ekonomikas kopiena, EEK; stājoties spēkā Māstrihtas līgumam 1993.gada 1.novembrī, pārdēvēta par EK) un Eiropas Atomenerģijas kopienas (EURATOM), kā arī Eiropas Savienības tiesisko regulējumu; ES arī tika izveidota, stājoties spēkā Māstrihtas līgumam. Eiropas tiesības šaurākā nozīmē arī būs šā ievada priekšmets. Eiropas tiesības šā jēdziena plašākā izpratnē ietver visas pārējās tiesību jomas, tātad jo īpaši Eiropas Padomes tiesības, šeit īpaši Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA), Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) tiesības. No šīm Eiropas tiesībām šā jēdziena plašākajā izpratnē, no vienas puses, ļoti svarīgas ir Eiropas Padomes tiesības un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. No otras puses, bieži vien Eiropas Padomes institūcija, proti, Eiropas Cilvēktiesību tiesa Strasbūrā, tiek jaukta ar Eiropas Kopienas institūciju, t.i., ar Eiropas

---

³ EKT 2003.gada 30.septembra spriedums lietā C-224/01 *Gerhard Köbler* / Austrijas Republika, [2003] ECR, I-10239.lpp.

Kopienu Tiesu Luksemburgā. Šā iemesla dēļ šajā nodaļā īsumā tiks aplūkotas arī Eiropas Padomes tiesības, kaut arī tās nav šā referāta patiesais priekšmets.

1. Eiropas Kopienu un Eiropas Savienības tiesības

Kā jau tika minēts, Eiropas tiesības šā jēdziena šaurākā nozīmē veido Eiropas Kopienu (šobrīd vairs tikai divu: EK un EURATOM) un Eiropas Savienības (ES) tiesības. Ar Māstrihtas līgumu nodibinātā ES paplašina integrāciju un papildina Kopienas ar divām jaunām jomām – ar Kopējo ārējo un drošības politiku (KĀDP) kā t.s. otro pīlāru un sadarbību tieslietu un iekšlietu jomā kā trešo pīlāru. Līdz ar to Eiropas Kopienas veido pirmo pīlāru. Visi šie trīs pīlāri ir iekļauti zem ES jumta, no kā arī ir cēlies bieži vien izmantotais Eiropas "politiskās ēkas" "tempļa arhitektūras" tēls. Mūs šeit interesē tikai EK tiesības.⁴

Kopienu tiesības tiek iedalītas tā sauktajās primārajās un sekundārajās tiesībās. Primārās tiesības ir prioritāras, salīdzinot ar sekundārajām tiesībām, un tāpēc tās ir sekundāro tiesību tiesiskuma kontroles mehānisms.

Primārajās tiesībās parasti iekļauj šādas četras tiesiskā regulējuma avotu grupas:

- dibināšanas līgumi, tostarp arī to pielikumi, protokoli un papildinājumi, piemēram, pievienošanās līgumi;
- vispārējie tiesību principi, jo īpaši tiesiskas valsts procesuālās garantijas un Kopienas pamattiesības;
- Kopienas paražu tiesības;
- EKT precedenta tiesības.

Dibināšanas līgumi⁵ veido Kopienu tiesiskā regulējuma kodolu, tos bieži vien dēvē arī par Kopienas konstitūciju. Ne dibināšanas līgumi, ne arī pārējie primāro tiesību rakstveida avoti nav EKT jurisdikcijā, tas nozīmē, ka EKT tos nevar pārbaudīt. Šo līgumu saimnieki ir tikai un vienīgi dalībvalstis.⁶

---

⁴ Krimināltiesību speciālistu, protams, varētu interesēt arī trešais pīlārs.

⁵ Līguma par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma konsolidētās versijas publicētas: OV C 321 E, 29.12.2006., 1.–331.lpp. Sk. arī: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lv/oj/2006/ce321/ce32120061229lv00010331.pdf>.

⁶ Tas, piemēram, nozīmē, ka ar Latviju noslēgto pievienošanās līgumu EKT nevar pārbaudīt.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Vispārējos tiesību principos – kā tiesiskas valsts procesuālās garantijas – jo īpaši ir atzīti tādi aspekti kā samērīguma, tiesiskās palāvības un tiesiskās drošības principi, vispārēja patvaļības aizlieguma princips, tiesības tikt uzklautām, *ne bis in idem* princips un efektīvas tiesiskās aizsardzības princips, kā arī lietas taisnīgas izskatīšanas princips. Attiecībā uz pamattiesību aizsardzību ir jāņem vērā, ka EK līgumā (turpmāk arī – EKL) nav dots rakstisks pamattiesību uzskaitījums. EKT tādēļ daļēji atsauca uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija⁷), kura visām dalībvalstīm ir jāratificē pirms iestāšanās ES,⁸ kaut arī Eiropas Cilvēktiesību konvencija nav Kopienas primāro tiesību sastāvdaļa. Eiropas Cilvēktiesību konvencija sniedz interpretācijas palīg līdzekli un piedāvā atskaites punktu Kopienas tiesību, jo īpaši pamattiesību, interpretācijai. Attiecībā uz interpretācijas metodiku un jo īpaši uz pamatbrīvību un cilvēktiesību attiecībām vēl ir daudz neskaidrību. Vēl ir arī jānogaida, kādas tiesiskās izpausmes nākotnē būs ES Pamattiesību hartai.⁹ Līdz šim EKT ir iedibinājusi šādas Kopienas pamattiesības: cilvēka cieņa, fiziskās eksistences un telpiskās pārvietošanās brīvības aizsardzība, vispārējā rīcības brīvība, intīmās un privātās dzīves aizsardzība, saziņas brīvība, brīvība veikt saimniecisko darbību, mākslas, zinātnes, pētniecības un mācību godāšana, kā arī vispārējais vienlīdzības princips.

Kopienas paražu tiesībām praksē nav nozīmes, tāpēc tās šeit sīkāk netiek aplūkotas.

Būtiska loma savukārt ir EKT precedentu tiesībām. Eiropas Kopienas Tiesa – un arī Pirmās instances tiesa, kas ar mērķi atslogot EKT darbu sāka 1989.gadā – ļoti nozīmīgi ietekmē Kopienas tiesības, kā dēļ EKT pat dota iesauka "integrācijas motors", vienlaikus ietverot arī daudz kritikas. EKT izskata Komisijas vai kādas dalībvalsts uzsāktās procedūras par pienākumu neizpildi pret kādu dalībvalsti, prasības par kādas Kopienas institūcijas pieņemta tiesību akta atcelšanu, prasības sakarā ar iestāžu bezdarbību attiecībā uz kāda tiesību akta izstrādi, kā arī prejudiciāla nolēmuma procesus, ko var ierosināt nacionālie tiesneši vai arī viņiem tie ir jāierosina, ja rodas šaubas par Kopienas tiesību interpretāciju. Tiesu praksē šī ir vienīgā

---

⁷ Par to turpmāk, 2.sadaļā.

⁸ ES līguma II pants.

⁹ Būtiskas izmaiņas, protams, arī radīsies, stājoties spēkā Eiropas Konstitūcijai, kas gan nemaz tik drīz nenotiks.

nozīmīgā joma, tāpēc šo procedūru mēs aplūkosim visa šā ievada gaitā, savukārt detalizēti to apskatīsim tieši VIII nodaļā. Nacionālajām tiesām EKT judikatūra ir jāņem vērā. Tiešs EKT spriedumu saistošās ietekmes apjoms *erga omnes* līdz šai dienai tā arī vēl nav noskaidrots. Skaidra ir tikai to ietekme *inter partes* prāvās, kurās EKT ir izsludinājusi prejudiciālu nolēmumu, un, proti, visām šajā tiesiskajā strīdā iesaistītajām instancēm. Tomēr valda vispārēja vienprātība, ka pēdējās instances tiesām spriedumu gatavošanā ir jāpamatojas uz agrākiem EKT nolēmumiem, ja vien tās neizšķiras, pamatojoties uz apstākļu izmaiņām, no jauna vērsties Eiropas Kopienu Tiesā. Līdz ar to, līdzīgi kā nacionālajā tiesiskajā regulējumā attiecībā uz nacionālās augstākās tiesas spriedumiem, EKT spriedumiem varētu piedēvēt vismaz prejudiciālu ietekmi.

Sekundārās tiesības ietver EKL 249.pantā nosauktos tiesību aktus:

- regulas;
- direktīvas;
- lēmumus;
- ieteikumus un atzinumus.

Regulas pilnībā atbilst dalībvalstu nacionālajiem likumiem. Stājoties tām spēkā, tās ir jāievēro katram – regula visās tās daļās ir saistoša, un tā ir spēkā katrā dalībvalstī, EKL 249.panta otrā daļa.

Direktīvas iedarbība ir sarežģītāka, tāpēc tai šajā ievadā tiek veltīta atsevišķa nodaļa, proti, VIII nodaļa. Tomēr var teikt, ka direktīvās dalībvalstis ar kādu Kopienas institūciju vienojas par noteiktu mērķi, kas ir sasniedzams noteiktā termiņā – parasti divos vai trijos gados. Tas, kā dalībvalstis direktīvu transponē un līdz ar to sasniedz noteiktos mērķus, ir šo valstu ziņā. Parasti dalībvalstis to īsteno ar likumu palīdzību. Citas detaļas un problēmas ir atspoguļotas šā ievada VIII nodaļā.

Lēmums, piemēram, Eiropas Komisijas lēmums visās tā daļās ir saistošs tiem, kas šajā lēmumā ir nosaukti. Ja ir skartas juridiskas vai fiziskas personas, pret lēmumu Eiropas Kopienu Tiesā vai Pirmās instances tiesā var iesniegt apelācijas sūdzību.¹⁰

---

¹⁰ Kā tas, piemēram, ir konkurences tiesiskajā regulējumā, ja ir konstatēti karteļu aizlieguma pārkāpumi, pret kuriem Eiropas Komisija vērsas ar arvien lielākiem naudas sodiem.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

Ieteikumi un atzinumi nav saistoši, tāpēc tos dēvē par *soft law* (nesaistošie likumi). Tomēr saskaņā ar EKT judikatūru nacionālajām tiesām tie jāņem vērā, interpretējot Eiropas tiesības.¹¹

Turpmāk mēs sprāgi aplūkosim Eiropas Kopienu tiesību praktisko nozīmi, kā arī to primāros un sekundāros tiesību aktus.

2. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija ir starptautisks līgums, ko izstrādājušas Eiropas Padomes dalībvalstis. Eiropas Padomes Konsultatīvā asambleja 1949.gada 9.septembrī pieņēma Eiropas Cilvēktiesību konvencijas projektu, ko 1950.gada 4.novembrī Romā parakstīja un kas, ratificējot to 10 valstīm, stājās spēkā 1953.gada 3.septembrī;¹² šodien Eiropas Padomē ir 46 dalībvalstis. Eiropas Cilvēktiesību konvencija ir tā sauktā "slēgtā konvencija", tas nozīmē – to var ratificēt tikai Eiropas Padomes dalībvalstis. Par Eiropas Padomes dalībvalsti var kļūt tikai tā valsts, kas paraksta konvenciju un visus tās 13 protokolus.¹³

Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 11.protokols, kas stājās spēkā 1998.gada 1.novembrī, pilnībā izmainīja kontroles sistēmu. Tagad kā vienīgā kompetentā lēmējinstāncija ir pastāvīgā Eiropas Cilvēktiesību tiesa, kas atrodas Eiropas Padomes mītnē Strasbūrā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) sastāvā ir pa vienam tiesnesim no katras dalībvalsts, šobrīd tātad tajā ir 46 tiesneši. ECT judikatūras priekšmets ir tikai un vienīgi Eiropas Cilvēktiesību konvencija, ko šī tiesa uztver kā dzīvu instrumentu. Tāpēc tā ņem vērā izmainītos un nemitīgi mainīgos ekonomiskos un sociālos apstākļus un ētiskos uzskatus. Sakarā ar to notiek nepārtraukta cilvēktiesību aizsardzības attīstība. Šeit ECT ņem vērā Eiropas Kopienu Tiesas judikatūru tieši tāpat, kā EKT ievēro

---

¹¹ Sk. EKT 1989.gada 13.decembra spriedumu lietā C-322/88 *Salvatore Grimaldi / Fonds des maladies professionnelles*, [1989] ECR, 4407.lpp. Šajā lietā tas attiecās pat uz ieteikumu, kas bija 25 gadus vecs.

¹² Tās bija: Beļģija, Dānija, Francija, Īrija, Itālija, Lielbritānija, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija un Zviedrija.

¹³ Tas, piemēram, nozīmē, ka valstij jāparaksta arī 6.protokols par nāvessoda atcelšanu.

Zin. red. piezīme: Latvijā 14.protokols, kas groza Konvencijas kontroles sistēmu, šobrīd vēl joprojām nav stājies spēkā, kaut arī Saeima to ir ratificējusi ar 2006.gada 9.februāra likumu (Latvijas Vēstnesis, 2006. 24.febr., Nr.33).

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Starp šīm abām tiesām nepastāv nekādas pakārtotas vai pakļautas tiesas attiecības. Abas tiesas ir savstarpēji pilnīgi neatkarīgas, tām ir atšķirīgas kompetences – ECT tiesa izskata Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpumus, savukārt EKT – Kopienas tiesību pārkāpumus. Tas gan neizslēdz zināmas pārklāšanās iespējamību. Galīgs šo attiecību skaidrojums varētu rasties tad, ja EK pievienotos Eiropas Cilvēktiesību konvencijai, tomēr, lai tas notiktu, ir jāizdara izmaiņas EK līgumā. Jaunais konstitūcijas projekts paredz šādu iespēju, tomēr vēl nav skaidrs, vai un kad to ratificēs visas ES dalībvalstis. Šādā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību tiesai Eiropas pamattiesību interpretēšanā pienāktos "pēdējais vārds". Vai tas ir vēlams, to šeit nevar izlemēt.

Salīdzinājumā ar jurisdikciju Eiropas Kopienā būtiska atšķirība ir tā, ka indivīdi Eiropas Cilvēktiesību tiesā Strasbūrā var vērsties tieši, tomēr arī šeit ir noteikti precīzi priekšnosacījumi.¹⁴ Eiropas Kopienā indivīds tieši var Eiropas Kopienas Tiesā vērsties tikai tad, ja indivīdu ir aizskārusi kāda EK institūcija vai kādas institūcijas pārstāvis, vai arī tad, ja indivīdu tieši aizskar kāds tiesību akts. Savukārt gadījumā, ja kāda valsts iestāde pārkāpj Kopienas tiesības, indivīds nevar tieši vērsties EKT. Šeit viņš ir atkarīgs no nacionālo tiesu nodrošinātās aizsardzības, kuras tad nepieciešamības gadījumā var izmantot savu kompetenci un vērsties EKT ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

Ratificējušo valstu institūcijām pēc savas iniciatīvas ir jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību konvencija, neatkarīgi no tā, kādā veidā Eiropas Cilvēktiesību konvencija ir transformēta nacionālajās tiesībās. Arī nacionālajiem tiesnešiem var ieteikt iepazīties ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, vismaz ar tās I sadaļu, kurā aplūkotas tieši cilvēktiesības un kura sastāv tikai no 17 pantiem. Starp citu, vērsties Eiropas Cilvēktiesību Tiesā, visbiežāk izmantotā cilvēktiesība ir atrunāta 6.pantā, proti, tās ir tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu. No 695 spriedumiem, ko ECT sagatavoja 2000.gadā, 591 spriedums jeb 85% attiecās tieši uz 6.pantu. 521 spriedums jeb 75% no šiem spriedumiem attiecās tieši uz procesa ilgumu. Saudzēta netika gandrīz neviena valsts. Priekšgalā bija Itālija.

Bieži vien abu organizāciju "Eiropas Padomes" un "Eiropas Kopienas" institūcijas tiek sajauktas, it īpaši tādēļ, ka tās daļēji lieto vienus

---

¹⁴ Tikai tad, ja Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpums noticis pēc tam, kad attiecīgā valsts ir konvenciju ratificējusi, upuris sešu mēnešu laikā pats var vērsties Eiropas Cilvēktiesību tiesā, ja tas jau cietis neveiksmi visās iespējamās instancēs.

VISPĀRĪGĀ DAĻA

---

un tos pašus simbolus kā, piemēram, karogu ar 12 zeltītām zvaigznēm, kas izvietotas aplī uz zila fona.¹⁵

Tomēr eiropieši izglītotam juristam nekad nevajadzētu sajaukt tiesas Luksemburgā un Strasbūrā.

III. Kur valsts tiesneši var saskarties ar Eiropas tiesībām?

Bridinājums: *Informēt par to, kad tiesnesis var saskarties ar Eiropas tiesībām – un līdz ar to arī automātiski – kad nevar – ir saistīts ar vairākiem riskiem. Eiropas tiesības apmēram 75% apmērā skar, izmaina vai ietekmē nacionālo tiesisko regulējumu.¹⁶ Atlasīt no nacionālās tiesību sistēmas tos 25%, kas ir "brīvi" no Eiropas tiesībām, varētu būt samērā bezcerīga nodarbe. Bez tam arī norāde, ka kādu jomu noteikti neskar Eiropas tiesības, varētu izraisīt viltus drošību. Pēc Mērfija likuma šādā gadījumā jau pirmā Jūsu lieta varētu būt no šās jomas un pārpildīta ar Eiropas tiesību "lamatām". Iespējams, šā iemesla dēļ nav arī pieejami šāda veida pētījumi. Neskatoties uz to, šajā darbā autors tomēr uzdrošināsies spert šādu soli, jo, kā to ir pierādījusi autora līdzšinējā pieredze, šeit ir liela nepieciešamība pēc zināma orientiera. Turpmākā apraksta mērķis ir tieši tas – tikai un vienīgi palīdzēt orientēties, neko vairāk.*

---

¹⁵ Šis karogs sākotnēji bija Eiropas Padomes simbols, tomēr 1986.gadā to ar Eiropas Padomes atļauju pārņēma toreizējā EEK, un kopš tā laika tas ir arī Kopien un ES simbols. Tas, ka laika posmā no 1986.gada līdz 1995.gadam zvaigžņu skaits saskanēja ar EK dalībvalstu skaitu, bija tikai sakritība. Arī tad, kad Eiropas Padome 1955.gadā pieņēma šo simbolu, tajā jau bija vairāk nekā 12 dalībvalstis. Šīs 12 zvaigznes simbolizē pilnību, pabeigtību un vienotību kā Eiropas vienotību un identitāti. Šis skaitlis 12 simboliski gūts no skaitļa 3 (trīsvienība) un 4 (četri elementi, četras debespuses) reizinājuma. Vēsturiski šis karogs ir saistīts ar Paneiropas kustības karogu. Šajā karogā do divpadsmit zvaigžņu (vēl saule un krusts) simbols meklējams Bībelē: "Tad pie debesīm parādījās liela zīme: saulē tērpta sieviete un mēness zem viņas kājām, bet tai galvā divpadsmit zvaigžņu kronis" (Atkl. 12,1). Citiem skaidrojumiem arī ir liela loma gan Paneiropas kustībā, gan Eiropas Padomē, gan arī EK/ES – 12 apustuļi, 12 plāksnītes ar pirmajām rakstītām romiešu tiesībām kā Eiropas tiesību kopienas simbols.

¹⁶ Šajā jautājumā ir dažādas aplēses. Autoram zināmā aplēse ar zemāko rādītāju rāda, ka tas attiecas uz aptuveni 2/3 nacionālā tiesiskā regulējuma, savukārt citas runā pat par 90%. Nosakot 75%, droši vien nebūs nemaz tik nepareizi aplēsts.